

Олена Сокальська,

кандидат юридичних наук, доцент,
начальник кафедри

загальноюридичних дисциплін

Інституту кримінально-виконавчої служби

УДК 340.155.2 (343.8)

Тюремна реформа в Данії (XVIII–XIX ст.): віхи та персоналії

Пенітенціарна реформа та поступ до європейських стандартів виконання покарань, пов'язаних з позбавленням волі, актуалізує вивчення зарубіжного досвіду формування системи органів та установ виконання покарань. Україна на цьому шляху робить перші кроки, намагаючись позбутися негативного пострадянського спадку, тоді як пенітенціарні системи європейських країн беруть свій початок ще з середини XIX ст.

Метою статті є дослідження етапів тюремної реформи у контексті кримінально-виконавчої політики Данії у XVIII–XIX ст., правових та організаційних засад функціонування пенітенціаріїв, ролі та внеску окремих особистостей у процесі тюремних перетворень. Історіографія питання представлена як роботами сучасників тюремної реформи, зокрема датчанина А. Гооса [1; 2; 3], очільника тюремного відомства Данії Ф. Бруна [4], знаного російського фахівця в питаннях зарубіжного тюрмознавства Ф. Малініна [5], так і дослідженнями датських правників та істориків останніх років: П. Сміта, М. Йенсена, М. Нільсена, А. Вестегард і Р. Шерга, у яких розглянуто

окремі проблеми формування датської пенітенціарної моделі [7; 8; 9; 10; 11; 12]. Значний інтерес становлять архівні матеріали датської тюремної комісії 1840–1842 рр. і звіти управління тюремної адміністрації (Beretning fra Kontoret for Fængselsvæsenet om Straffeanstaltens Tilstand) [13; 14].

З гуманізацією кримінальної політики європейських держав у кінці XVIII ст. тюремне ув'язнення стає основним видом покарання. Зусилля представників влади, громадських і релігійних діячів об'єднуються задля розроблення концепції реалізації такого виду покарання з метою виправлення злочинця. Не залишилась осторонь цього процесу і Данія. У першій половині XIX ст. у країні проведено низку буржуазних реформ, ухвалено конституцію, сформовано двопалатний парламент, а також розпочато тюремні перетворення. У подальшому Данії вдалося сформувати одну з найліпших в Європі пенітенціарних систем.

Свій початок вона бере з XVII ст. У цей період відкрито велику в'язницю Bremerholm для небезпечних злочинців з обов'язковою важкою примусовою працею на верфі.

1606 року з ініціативи короля Крістіана IV у Копенгагені організовано перший робітний будинок для безпритульних і жебраків (Helligest Tugthus). У такому закладі в різних корпусах утримувалися чоловіки, засуджені за дрібні крадіжки, бродяжництво та неробство, жінки, переважно ті, які займалися проституцією, та безпритульні діти. Упродовж XVIII ст. не лише в столиці, а й у промислово розвинутих центрах, організовувалися заклади, що об'єднували тюрму (Tugthus), притулок для волоцюг (Raspehus), безпритульних дітей (Vårnhuset) та мануфактуру з примусовою працею (Spindehuset чи Manufakturhuset) [15]. Відкривалися вони з ініціативи місцевої влади з метою викоренення неробства й жебрацтва та, звісно ж, отримання прибутку.

Досить цікавою і показовою є історія одного з перших датських робітних будинків у Виборзі в Ютландії. Місцевий землевласник А. Діссель, обіймаючи посаду мера Виборга, 1736 р. звернувся до короля з проханням надати дозвіл на відкриття мануфактури для жебраків і бродяг. Він знайшов інвесторів, обіцяючи їм швидкий прибуток та обгрунтовуючи вибір провінціального Виборга дешевиною ресурсів, та 1739 р. отримав королівський дозвіл на будівництво робітного будинку (Tugt- og Manufakturhus). Під керівництвом А. Дісселя 1743 р. було розроблено його устав з детальним описом дисциплінарних правил, умов виробництва, оплати праці тощо. У цьому закладі утримувалися за вироком суду злочинці, боржники та особи, які не могли сплатити штраф, аморальні особи, поміщені туди за вказівкою священика, та неповнолітні, яких віддали на утримання батьки. Бідняки могли працювати в такому закладі, але не зобов'язані були лишатися на ніч.

Перші кілька років робітний будинок у Виборзі функціонував достатньо добре й навіть приносив прибуток, однак у результаті зростання

ціни на сировину й конкуренції, виробництво сукна та шерстяних виробів стало економічно не вигідним, а готову продукцію не можна було збути. Арнольд Діссель керував робітним домом 12 років, після чого заявив, що поніс значні витрати й не зможе виконати свої зобов'язання перед кредиторами й інвесторами [16]. Така ж ситуація була й в інших подібних закладах, відкритих в Оденсе (1752 р.) і Стеге (1737 р.). Поступово вони перетворилися на звичайні тюрми з примусовою працею.

Під впливом ідей просвітителів у 90-х роках XVIII ст. у Данії відбуваються зміни в кримінальному законодавстві і, як наслідок, в організації відбування покарань, пов'язаних з позбавленням волі. Відповідно до законодавчих актів 1789 та 1794 рр., засуджені повинні були утримуватися у гідних умовах, забезпечуватися достатньою кількістю їжі, мати доступ до свіжого повітря, спілкуватися зі священиком тощо [12, с. 73–74; 16]. У цей же період установи для відбування покарань у виді позбавлення волі було поділено на каторжні тюрми (Tugthus) та будинки корекції чи виправні тюрми (Forbedringshus). На початку XIX ст. установи у Копенгагені, Виборзі та Стеге стали носити назву Tugt- og Forbedringshus (будинки покарання та корекції), що фактично означало об'єднання під одним дахом каторжної та виправної тюрми.

Умови утримання були покращені, але це кардинально не змінило ситуацію. В'язниці були переповнені; чоловіки утримувалися окремо від жінок, однак жебраки та безхатченки не були відділені від злочинців. Привілейоване становище й заробіток мали засуджені, які володіли ремеслом. Тюремні роботи були віддані на відкуп приватним підприємцям. Ув'язнені не лише вільно спілкувалися один з одним, але й з зовнішнім світом, оскільки тюрма не була обнесена огорожею, а вікна майстерень виходили на дорогу. Не дивно, що за таких умов, втечі траплялися достат-

ньо часто. Зовні в'язницю охороняла озброєна сторожа, в середині ж тюремних наглядачів було обмаль. Набирали їх з міської бідноти, ні одягом, ні житлом не забезпечували [1, с. 514–515].

Починаючи з 1800 р. кілька урядових комісій займалися вивченням тюремного питання та розробкою плану реформ. Однак війна з Англією, національне банкрутство 1813–1814 рр. і втрата Норвегії завадили тюремним перетворенням. 1840 року з ініціативи короля створено тюремну комісію, до складу якої увійшло п'ять державних службовців, відомий громадсько-політичний діяч, професор політекономії Х. Н. Давид й архітектор Ф. Фріс. Наступного року Х. Н. Давид й Ф. Фріс були відряджені за кордон з метою ознайомлення з новими пенітенціарними системами. Комісія вивчила вітчизняний та зарубіжний досвід, зібрала й узагальнила значний статистичний матеріал: рахунки витрат в'язниць, кількість і категорії засуджених у 1830-х роках, розробила проект правил для виправних закладів тощо [13]. У звіті 1842 р. більшість членів комісії, серед яких і Х. Н. Давид, наполягали на впровадженні у Данії Пенсильванської системи, інші ж – Оборнської. І хоча Х. Н. Давид не був фанатично релігійним, як, наприклад Дж. Говард, все ж він свято вірив в ідею спокутування гріха через спілкування з Богом та значиму роль священика у процесі відбування покарання в одиночному ув'язненні [6, с. 209]. Саме такий режим дозволив би мінімізувати шкідливий моральний вплив засуджених один на одного й забезпечив умови необхідні для виправлення. Двоє з членів комісії виступили проти штучно створеної суворой ізоляції, вказавши на негативні сторони Пенсильванської системи: можливі психічні розлади у засуджених, позбавлених спілкування, та дорожнечу одиночного утримання [6, с. 213].

Королівський указ від 25 червня 1842 р. започаткував тюремну реформу та заклав основи датської

в'язничної системи, у якій поєднувалися установи, організовані за Пенсильванською та Оборнською моделями. Одиночне утримання вважалося дієвим засобом виправлення, тому було ухвалено рішення заснувати виправні будинки (пенітенціарії) з одиночним утриманням для засуджених до короткострокового позбавлення волі, а для засуджених до тривалого позбавлення волі – каторжні тюрми за Оборнською системою. Релігійне й моральне виправлення в'язнів визначалося ключовим елементом новацій тюремного устрою. Указ приписував звести нові тюрми та виправні будинки, уніфікувати правила тюремної дисципліни, норми продовольства та розмір оплати праці засуджених [2, с. 556–557].

Контроль за реалізацією тюремної реформи здійснювала вищезазначена комісія та виконавчий комітет з питань тюремної реформи. Перші зміни в організації діяльності тюрем відбулися 1845 р.: для роботи у жіночих відділеннях слід було набирати лише жінок наглядачок, арештантська праця повинна організовуватися тюремною адміністрацією, а не приватними підприємцями, директор тюрми повинен був опікуватися в першу чергу виробництвом, все ж інше ввірялося тюремному інспектору. Посада директора тюрми, на яку призначав міністр юстиції, ставала почесною та безоплатною. Зазвичай, директорами найбільших тюрем були вищі посадовці округу або головний тюремний інспектор [1, с. 515–517; 3, с. 70].

27 листопада 1848 р. тюремна комісія була розпущена, а 1 січня 1849 р. головним інспектором тюремного відомства призначено Х. Н. Давида, який перебував на цій посаді до відставки у 1858 р. [3, с. 68]. Саме під його керівництвом було розпочато тюремні перетворення. Також Х. Н. Давид представляв Данію на міжнародних пенітенціарних конгресах, зокрема 1846 та 1847 рр., де виступив з оглядом датської в'язничної системи та впроваджуваних реформ.

Будівництво нових установ відбування покарань у виді позбавлення волі було ключовим моментом перетворення старої тюрми на «дім моралі й виправлення». 1848 року на відкритті першого пореформеного арештного будинку Blegdammens у Копенгагені, зведеного у стилі класицизму за проектом одного з найуспішніших архітекторів Данії Г. Біндесбойлля, був присутній особисто король Данії Фредерік VII. Відомий датський поет, автор слів державного гімну А. Еленшлегер написав кантату на честь цієї події.

Локація першої каторжної тюрми була визначена у м. Хорсенс в Ютландії. Її будівництво розпочали 1847 р., що дозволило створити в Хорсенс робочі місця після ліквідації військових казарм. Відкрили каторжну тюрму 1 травня 1853 р. Чотири корпуси в'язниці містили кімнати для загальних робіт й одиночні нічні камери (14 загальних і 450 нічних), розташовані за галерейним принципом. Після закриття 1874 р. в'язниці у Виборзі було побудовано п'ятий корпус. Загалом, тюрма Хорсенс була розрахована на 500 ув'язнених. [10].

У Хорсенс відбували покарання чоловіки, засуджені до каторжних робіт у каторжній тюрмі, та засуджені до каторжних робіт у виправному домі, які не могли через стан здоров'я чи вік відбувати покарання в одиночній тюрмі. Однак, бувало й навпаки. Так, один із найбільш високоставлених в'язнів Хорсенс, міністр юстиції Данії П. Альберті, засуджений 1910 р. до 8 років каторжних робіт за шахрайство, провів у Хорсенс лише 2 роки й у зв'язку з погіршенням здоров'я (за два роки він схуд на 62 кг) був переведений до виправної установи Врідслезелілле в одиночну камеру [10, s. 72–73].

1861 року на місці старої тюрми в Хрістіансхаун (історична частина Копенгагену) за проектом відомого датського архітектора Н. Небелонга було зведено нову установу. Починаючи з 1870 р. вона слугувала для утримання жінок, засуджених до ка-

торжних робіт. Тюрма була розрахована на 650 осіб і містила 108 загальних та 416 одиночних камер [2, с. 557]. У Хрістіансхаун утримувалися жінки, засуджені до каторжних робіт як за системою одиночного, так і загального утримання з роз'єднанням на ніч [11, с. 7–10].

Усі каторжні та виправні тюрми Данії перебували у відданні особливого відділу (пізніше – Бюро тюремного управління) при I департаменті Міністерства юстиції, створеному 1861 р. Очолив його знаний фахівець-практик, інспектор каторжної тюрми Хорсенс Фредерік (Фріц) Брун. Більше ніж 55 років Ф. Брун пропрацював у тюремному відомстві, ознаменувавши цілу епоху у в'язничній системі Данії. Здобувши теологічну освіту, 1845 р. Ф. Брун поступив на службу у Виборзьку тюрму, а через 5 років став її інспектором. 1853 року – інспектором каторжної тюрми в Хорсенс, 1859 р. – інспектором виправного дому Врідслезелілле. У кінці 50-х років Ф. Брун як член комісії з покращення виправних тюрем був відраджений за кордон для вивчення досвіду організації пенітенціаріїв.

Після відставки Х. Н. Давида Ф. Бруна призначено начальником тюремного відомства й за сумісництвом директором виправного дому Врідслезелілле. Він неодноразово представляв Данію на міжнародних пенітенціарних конгресах. З 1873 р. був директором жіночої тюрми в Хрістіансхаун. 1884 року через корупційний скандал у тюрмі Хорсенс з Ф. Бруном стався удар і він подав у відставку з посади начальника Бюро тюремного управління, але залишався директором жіночої тюрми у Хрістіансхаун до 1890 р.

Реформа в'язничної системи була неможлива без чіткого визначення видів покарань та умов їх виконання. 1866 року ухвалено Уложення про покарання, відповідно до якого, покарання у виді позбавлення волі поділялися на тюремне ув'язнення й каторжні роботи. Тюремне ув'язнен-

ня в арештних будинках, за винятком політичних злочинів, було короткострокове (від 2 днів до 2 років) і не передбачало примусову працю. Засуджені до примусових робіт поміщалися в робітні будинки строком до 6 місяців.

Засуджені до каторжних робіт строком від 2 до 16 років (у виняткових випадках 24 роки) або довічно відбували покарання в каторжних тюрмах за Оборнською системою, а строком від 8 місяців до 6 років в одиночному ув'язненні у виправних будинках. Уложення про покарання 1866 р. визначало, що ніхто не повинен залишатися в одиночному ув'язненні більше 3,5 років (ст. 15). Строк одиночного ув'язнення скорочувався на третину упродовж перших 3 років перебування у виправному будинку, у наступний період – на 5 [2, с. 560]. Фактично відбутий строк одиночного ув'язнення завжди був меншим від присудженого, оскільки одиночне ув'язнення вважалося більш суворим покаранням.

Перший виправний будинок за Пенсильванською системою, розрахований на 400 засуджених, було зведено упродовж 1856–1859 рр. у Врідслезелілле неподалік Копенгагену. Він був спроектований за поширеною у той час радіальною моделлю: п'ять корпусів примикали до центральної будівлі-вежі, з якої, відповідно до принципу паноптикону, здійснювався нагляд. У фронтальному корпусі розміщувалися адміністративні приміщення та церква, в інших чотирьох – одиночні камери. Як і подібні заклади в США, пенітенціарій у Врідслезелілле було оснащено за останнім словом техніки: центральне опалення, водопровід, туалети та вентиляційні отвори у кожній камері, газ для освітлення тощо. Засуджені утримувалися в суворій ізоляції й більшість часу проводили в одиночних камерах-келіях, в яких і працювали. Якщо засуджених виводили за межі камер, то надягали їм на голови полотняні маски (їх використовували до 1924 р.). Будь-який контакт засу-

джених між собою заборонявся, пастор – єдиний, з ким можна було спілкуватися. Тюремна церква була обладнана одиночними кабінками, прогулянки на свіжому повітрі відбувалися в одиночних двориках.

За спогадами одного з ув'язнених, звичайний день у Врідслезелілле розпочинався о 6 ранку, робота в одиночній камері, зокрема різьблення дерев'яних іграшок, тривала до 19.30 з перервами на сніданок, обід, вечерю та півгодинну прогулянку. Кожного третього місяця засуджений мав право на 15-хвилинне побачення з рідними. Листи можна було отримувати й надсилати не більше одного на місяць [8].

Менше ніж за десять років функціонування виправної тюрми в Врідслезелілле за класичною моделлю одиночного ув'язнення стало очевидно, що тривала ізоляція становить значну загрозу психічному здоров'ю засуджених. В офіційних звітах тюремного відомства зазначалося, що упродовж 1863–1867 рр. 2,28 % засуджених Врідслезелілле збожеволіли, а 14,2 % мали проблеми з психічним здоров'ям. 1867 року Ф. Брун детально описав негативні наслідки режиму одиночного утримання у виправних тюрмах порівняно з установами, що діяли за Оборнською системою [7, с. 1051]. Власне, очільник тюремного відомства не був прихильником Пенсильванської системи, про що свідчить і його доповідь на Лондонському пенітенціарному конгресі 1972 р. По поверненню з Лондона, на вимогу міністерства юстиції, Ф. Бруном було розроблено проект реалізації покарання за принципом «колективного» утримання [17, с. 11].

Королівський указ від 13 лютого 1873 р. вніс суттєві зміни в порядок відбування покарання у виправних тюрмах і впровадив прогресивну систему відбування покарання у виді каторжних робіт. Увесь період відбування покарання поділявся на такі етапи: підготовчий, примусовий, перехідний та умовне звільнення. Лише

упродовж 3 місяців підготовчого етапу засуджені утримувалися в суворому одиночному ув'язненні. Щоб перейти у вищий розряд після закінчення мінімальних строків, засуджений повинен був добре себе поводити й бути весь час здоровим, оскільки час, упродовж якого він не міг працювати через хворобу, не зараховувався до того чи іншого періоду. Два останні розряди (перехідний й умовного звільнення) передбачалися лише для засуджених до довгострокового позбавлення волі. По мірі того, як засуджені переходили з одного розряду в інший, режим утримання послаблювався [3, с. 65].

Під керівництвом Ф. Бруна 1871 р. було розроблено проект мережі арештних будинків у регіонах. В арештних будинках утримувалися засуджені до короткострокового позбавлення волі (не більше 2 років) та заарештовані на період досудового слідства [1, с. 520].

Після відставки Ф. Бруна 1884 р. тюремне відомство очолив знаний датський криміналіст, професор Копенгагенського університету Карл Гоос. Під його керівництвом продовжувалося реформування тюремної системи: перебудовано корпуси виправних тюрем, значно покращено продовольче забезпечення як арештантів так і наглядачів, для засуджених до каторжних робіт, які, відповідно до прогресивної системи, перебували на перехідному етапі, організовано в Ютландії колонію з обробки вересових пустищ. З ініціативи К. Гооса збільшено грошове утримання тюремних службовців, що дало можливість підвищити професійні вимоги як до кандидатів на адміністративні посади, так і до тюремних наглядачів. Усі директори та інспектори тюрем прослухали університетський курс з правознавства, кандидати ж на інші посади у тюремній адміністрації повинні були скласти відповідний екзамен [1, с. 521].

1895 року у Копенгагені зведено нову тюрму Вестре для утримання засуджених, які відбували покарання

у виді тюремного ув'язнення; осіб, яким було призначено покарання у виді штрафу, але вони не мали змоги його сплатити; неплатників аліментів та підслідних. Тюрма Вестре спроектована за поширеною хрестоподібною моделлю. Остаточо її будівництво завершилося 1918 р. У трьох крилах будівлі розміщувалося чоловіче відділення з 430 одиночними та 14 загальними камерами. В інших корпусах – жіноче відділення, шпиталь, склади та майстерні. Загалом Вестре була розрахована на 600 осіб, які утримувалися в режимі одиночного ув'язнення. Арештованих привозили у Вестре в спеціальному автомобілі, розділеному на 8–10 ізольованих клітин. У камері довжиною 3,77 м й шириною 2,2 м розміщувалося панцерне ліжко, що вдень пристібалося до стіни, дерев'яний стіл, лавка, невеличка полицка та ручийник. Цікавий факт, у датських тюрмах для запобігання втечам одяг засудженого у нічний час вивішувався на стілець чи гачок за дверима камери. На відміну від більшості європейських тюрем, у камері не було відхожого місця, оскільки в Данії вважали, що це негігієнічно. У разі необхідності ув'язнений викликав електричним дзвінком наглядача і він супроводжував його в туалет. Наглядачі та адміністрація тюрми носили білі халати, що робило тюрму схожою на лікарню [18, с. 74–78]. Необхідність відкриття нової тюрми для осіб, що відбували короткострокове тюремне ув'язнення, свідчить про зміну в кінці XIX ст. кримінальної політики держави – покарання у виді каторжних робіт відійшли на другий план і примусова праця та виправлення засудженого перестали бути основою тюремного режиму.

Як бачимо, розвиток тюремних установ Королівства Данія безперервно тривав з XVII ст. Робітні будинки, започатковані в еру меркантилізму для опіки над безпритульними та жебраками, в умовах зародження капіталізму стали фабриками невільної праці й експлуатації. З їх рефор-

мування і розпочалися тюремні перетворення в Данії у кінці XVIII ст. Моральне виправлення та мінімізація шкідливого впливу засуджених один на одного – ось мета, задля досягнення якої датські тюремні реформатори вирушили за кордон, щоб перейняти прогресивний досвід діючих пенітенціарних систем. Королівський указ 1842 р. започаткував формування пенітенціарної системи Данії з поєднанням виправних установ, організованих за Пенсильванською моделлю для засуджених до короткострокового позбавлення волі, та каторжних тюрем за Оборнською системою для засуджених до тривалого позбавлення волі. Будівництво нових в'язниць стало ключовим етапом на шляху реформування тюремної системи. Так, упродовж 1847–1861 рр. було зведено каторжну тюрму Хорсенс, пенітенціарій Врідслезелілле та жіночу тюрму в Хрістіансхаун. У наступне десятиліття збудовано нові арешти будинки для утримання засуджених до короткострокового позбавлення волі та підслідних. Уложення про покарання 1866 р. завершило правову регламентацію організації діяльності установ виконання пока-

рань, чітко визначивши види покарань, пов'язаних з позбавленням волі, категорії установ, у яких відбували ці покарання, та режим утримання у них. У другій половині XIX ст. у Данії сформувалася в'язнична служба – Бюро тюремного управління, підпорядкована Міністерству юстиції, яку очолювали знані спеціалісти-тюрмознавці Х. Н. Давид, Ф. Брун та К. Гоос. У безпосередньому віданні Бюро знаходилися каторжні та виправні тюрми, а також нагляд за діяльністю арештних і робітних будинків. Наприкінці XIX ст. основним видом покарання стає короткострокове тюремне ув'язнення, що зумовило необхідність побудови нових в'язниць. Досвід організації у кінці XIX ст. землеробських колоній для осіб, які відбули більшу частину покарання у виді каторжних робіт, було використано в подальшому при організації в'язниць відкритого типу. В'язнична система, започаткована королівським указом 1842 р., що включала: каторжні та виправні тюрми, арештні й робітні будинки, проіснувала в Данії з деякими змінами до 1933 р.

Список використаних джерел

1. Гоос А. Тюремная реформа в Дании со времени Стокгольмского пенитенциарного конгресса / А. Гоос // Тюремный вестник. – 1900. – № 11. – С. 512–522.
2. Гоос А. Тюремные учреждения в Дании / А. Гоос // Тюремный вестник. – 1896. – № 10. – С. 556–563.
3. Гоос А. Тюремные учреждения в Дании. Одиночное заключение / А. Гоос // Тюремный вестник. – 1897. – № 2, 7. – С. 65–74, 331–340.
4. Bruun Fr. Om Fuldbyrdselen af Strafarbeideю / Fr. Bruun. – Kjøbenhavn, 1867. – 176 s.
5. Малинин Ф. Н. Тюремное дело в Дании / Ф. Н. Малинин // Тюремный вестник. – 1905. – №12. – С. 920–941.
6. Smith P. S. A Religious Technology of the Self: Rationality and Religion in the Rise of the Modern Penitentiary / P. S. Smith // Punishment & Society. – 2004. – № 6. – P. 195–220.
7. Smith P. S. «Degenerate Criminals»: Mental Health and Psychiatric Studies of Danish Prisoners in Solitary Confinement, 1870–1920 / P. S. Smith // Criminal Justice and Behavior. – 2008. – № 35. – P. 1048–1064 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.academia.edu>
8. Smith P. S. Isolation and Mental Illness in Vridsluselille 1859–1873 / P. S. Smith // Scandinavian Journal of History. – 2004. – Volume 29. – Issue 1. [Елект-

ронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03468750310003091>

9. *Smith P. S.* «For fangens elementaire moralske opdragelse» : rationalitet, religion og modernitet set i lyset af det moderne fængselsvæsenets gennembrud / P. S. Smith // *Historisk tidsskrift*. – Bd. 101. – H. 2 (2001). – S. 345–392.

10. *Jensen M. R.* Det farlige fællesskab. Hemmelig og forbudt kommunikation blandt fanger i de danske fængsler, 1842–1947 / M. R. Jensen. – *Historie, Institut for Kultur og Identitet Roskilde Universitets center*, 2007. – 107 s.

11. *Horsens Statsfængsel 1853–2006* / Nielsen, Mikkel Kirkedahl Lysholm; Vestergaard, Anna Wowk // *Vejle Amts Aarbog*, 2008. – S. 48–76.

12. *Scherg R. H.* «Synd, forbrydelser og laster» : forbryderen i 1800-tallets Danmark / R. H. Scherg // *Historisk tidsskrift*. – Bd. 106. – H. 1 (2006). – S. 73–74.

13. *Danske Kancelli Fællesafdelingen Fængselskommissionen.* Koncept og udkast til betjnkning (1840–1842) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.sa.dk/a0-soegesider/billedviser?epid=17284486#213034,40385103>

14. *Beretning* fra Kontoret for Fængselsvæsenet om Straffeanstaltens Tilstand i Tidsrummet fra 1ste Januar 1858 til 31te Marts 1863 / Trykt hos J. Schultz, 1864. – 108 s.; *Beretning* fra Kontoret for Fængselsvæsenet om Straffeanstaltens Tilstand i Tidsrummet fra 1ste april 1878 til 31te Marts 1883 / Trykt hos J. Schultz, 1885. – 121 s.

15. *Senholt L.* Nedlagte institutioner [Електронний ресурс] / L. Senholt – Режим доступу : http://faengselshistorie.dk/media/637/nedlagte_institutioner_med_kommentarer_marts_2009.pdf

16. *Hvidtfeldt J.* Viborg tugthus i 1700-erne : Et bidrag til jysk retsog kulturhistorie / J. Hvidtfeldt – København, 1950. – 58 s. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://tidsskrift.dk/index.php/historiejyskesamling/article/view/13803/26351>

17. *Report on the International Penitentiary Congress of London, held July 3–13, 1872.* – Washington : Govt. Print. Off., 1873. – 526 p.

18. *Паше-Озерский Н. Н.* По тюрьмам Западной Европы. По личным впечатлениям 1928–1929 г. / Н. Н. Паше-Озерский. – Харьков, 1930. – 88 с.

Сокальська О. В. Тюремна реформа в Данії (XVIII–XIX ст.): віхи та персоналії

У статті проаналізовано етапи тюремної реформи в Данії упродовж XVIII–XIX ст.: від реорганізації робітних будинків до побудови пенітенціаріїв і каторжних тюрем. Визначено роль окремих персоналій у процесі тюремних перетворень, правові та організаційні засади функціонування установ виконання покарань, їх устрій та режим утримання.

Ключові слова: Королівство Данія, тюремна комісія, каторжні тюрми, виправні будинки, пенітенціарні системи, Ф. Брун.

Сокальская Е. В. Тюремная реформа в Дании (XVIII–XIX вв.): вехи и персоналии

В статье проанализированы этапы тюремной реформы в Дании в XVIII–XIX вв.: от реорганизации работных домов к построению пенитенциариев и каторжных тюрем. Определена роль отдельных персоналий в процессе тюремных преобразований, а также правовые и организационные основы функционирования учреждений исполнения наказаний, их устройство и режим содержания.

Ключевые слова: Королевство Дания, тюремная комиссия, каторжные тюрьмы, исправительные дома, пенитенциарные системы, Ф. Брун.

Sokalska O. Prison reform in Denmark (XVIII–XIX): landmarks and personalities

The article analyzes the stages of prison reform in Denmark in the eighteenth and nineteenth centuries: reorganization of the workhouses, the construction of penitentiaries and convict prisons. Defined the role of individual personalities in the process of prison reforms, legal and organizational bases of functioning of penal institutions, their structure and security state.

Key words: Kingdom of Denmark, prison commission, prison, penitentiary, prison systems, Fr. Bruun.